

ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJA TUOTTAVAN KUNNANELÄINLÄÄKÄRIN TYÖAIKA

Aluksi

Tässä muistiossa käsitellään kunnan praktikkoeläinlääkäreiden työaikaan vaikuttavia seikkoja ja säännöksiä. Työaikalainsäädäntö ei kuulu maa- ja metsätalousministeriön toimialaan, mutta sillä ja siihen liittyvillä mahdollisilla muutoksilla on kuitenkin kytkentä eläinlääkärityövoiman tarpeeseen ja määrään sekä kunnaneläinlääkäreiden palkkausjärjestelmään ja eläinlääkintähuoltolain palkkioita ja maksuja koskeviin säännöksiin.

Viimeaikainen kehitys

Viime vuoden loppuun asti voimassa olleen työaikalain (605/1996) mukaan työaikalakia ei sovellettu työhön, jota tehdään kotona tai muutoin sellaisissa oloissa, ettei voida katsoa työnantajan asiaksi valvoa siihen käytettävän ajan järjestelyjä. Mainittua säännöstä on tulkittu niin, että praktikkoeläinlääkäreinä toimiviin kunnaneläinlääkäreihin ei sovelleta työaikalakia. Tulkintaa on kuitenkin kyseenalaistettu, koska kunnaneläinlääkärit eivät läheskään aina voi päättää itse työajastaan. Tulkinta johdattaa myös poikkeuksellisen suureen työsidonnaisuuteen kunnaneläinlääkärien osalta.

Uusi työaikalaki (872/2019) tuli voimaan vuoden 2020 alusta. Työaikalain soveltamisalasäännökseen ehdotettiin muutoksia, joiden seurauksena praktikkoeläinlääkäreinä toimivat kunnaneläinlääkärit olisivat tulleet työaikalain soveltamisalan piiriin. Ehdotuksen seurauksena kunnaneläinlääkärien asema nousi esiin asian eduskuntakäsittelyssä.

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta totesi mietinnössään (TyVM 17/2018 vp) hallituksen esityksestä, että asiantuntijakuulemisessa praktikkoeläinlääkäreiden kuulumisesta uuden työaikalain soveltamisalan piiriin on esitetty toisistaan poikkeavia näkemyksiä. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ehdotti esitettyyn soveltamisalaa koskevaan säännökseen muutosta, jolla säännöksen sisältö tuli valiokunnan mukaan lähelle tuolloin voimassa olleen lain säännöstä, jonka katsottiin jättävän kunnaneläinlääkärit työaikalain soveltamisalan ulkopuolelle. Valiokunta katsoi, että siltä osin kuin kysymys on kunnallisena viranhaltijana tehtävästä työstä, praktikkoeläinlääkärit voisivat ehdotetun muutoksen perusteella edelleen jäädä lain soveltamisalan ulkopuolelle. Edellytyksenä on kuitenkin se, että työaika-autonomian vaatimus täyttyy. Eduskunta hyväksyi säännöksen valiokunnan ehdottaman sisältöisenä.

Praktikkoeläinlääkäreiden palkkaustavasta ja palkkauksesta on työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietinnön mukaan neuvoteltu pääsemättä asiassa kuitenkaan ratkaisuun. Valiokunta totesi, että tältä osin kysymys on toiminnan järjestämiseen liittyvästä asiasta, eikä pelkästään työaikasääntelyn toteuttamisesta. Valiokunta ilmaisi myös huolensa uuden työaikalain vaikutuksista kunnan eläinlääkäripalvelujen järjestämiseen sekä eläinlääkäreiden työaikasuojeluun ja kiirehti asian ratkaisemista.

Suomen eläinlääkäriliitto ja Kuntatyönantajat neuvottelevat kunnaneläinlääkärien palkkauksesta. Palkkausjärjestelmän mahdollisen uudistamisen yhteydessä osapuolet neuvottelevat myös muutoksista kunnan virkaeläinlääkäreiden työaikamääräyksiin ottaen huomioon työaikalain vaatimukset.

Työaika-autonomiasta

Tämän vuoden alussa voimaan tullutta työaikalakia sovelletaan työsopimuksen sekä virkasuhteen perusteella tehtävään työhön, jollei muualla laissa toisin säädetä. Työaikalakia ei kuitenkaan sovelleta työntekijään tai viranhaltijaan, *jonka työaika ei ennalta määritellä eikä työajan käyttöä valvota ja joka siten voi itse päättää työajastaan, kun kyse on työstä, jota siihen liittyvien toiminnan erityispiirteiden vuoksi tehdään sellaisissa oloissa, ettei voida katsoa työnantajan asiaksi valvoa siihen käytettävän ajan järjestelyjä.* Työajalla tarkoitetaan työhön käytettyä aikaa ja aikaa, jolloin työntekijä on velvollinen olemaan työntekopaikalla työnantajan käytettävissä.

Soveltamisalapoikkeuksen edellytyksenä on työaika-autonomia. Työaikalain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 158/2018 vp) mukaan työntekijän työaika-autonomia ilmenisi siten, että työntekijän työaika ei ennalta määritellä eikä hänen työajan käyttöään valvota, ja näin ollen työntekijä voi itse päättää työajastaan. Soveltamisalapoikkeusta koskeva arviointi tulee tehdä aina käyttäen tapauskohtaista kokonaisuarkintaa kussakin yksittäisessä työsuhteessa. Käytännössä työaikalain ulkopuolelle jääminen edellyttäisi sitä, ettei työntekijälle ole tosiasiallisesti määritelty säännöllistä työaika, jota hänen tulisi noudattaa.

Työntekijällä voi olla työaika-autonomia silloin, kun työntekijä voi itsenäisesti päättää työaikansa suunnittelusta ja aikataulutuksesta työnantajan laatiman tavoiteaikataulun puitteissa. Työaika-autonomia arvioitaessa merkityksellistä on työntekijän tosiasialliset mahdollisuudet vaikuttaa työaikansa pituuteen ja sijoitteluun. Ratkaisevaa merkitystä ei siten ole sillä, että työsopimukseen ei ole merkitty työaika, eikä sillä, että työnantaja ilmoittaa, ettei hän aktiivisesti seuraa työntekijän työajan käyttöä. Työaika-autonomian edellytyksenä on sen sijaan se, että työntekijä voi itse päättää työajan sijoittelusta sekä päivittäisestä ja viikoittaisesta työajasta. Jos työntekijä ei voi näin toimia ilman työnantajan hyväksyntää, työntekijällä ei ole säännöksessä tarkoitettua vapautta päättää työajoistaan.

Kunnallinen lääkärin virkaehtosopimus

Tähän mennessä kunnaneläinlääkärin on katsottu jäävän työaikalain soveltamisalan ulkopuolelle. Kunnaneläinlääkärin vapaapäivistä ja lepoajasta on kuitenkin sovittu kunnallisella lääkärin virkaehtosopimuksella (lääkärisopimuksella). Lääkärisopimuksen (2020–2021) uudet viikkolepo- ja päivystysvapaamääräykset astuvat voimaan 1.1.2021. Vuoden 2020 loppuun asti sovelletaan lääkärisopimusta 2018–2019.

Tällä hetkellä sovellettavan lääkärisopimuksen mukaan eläinlääkärille annetaan kutakin täyttä virantoimituskuukautta kohti vähintään 8 sellaista vapaapäivää, joina hän on vapaa virkatehtävistään ja päivystysvelvollisuudestaan. Eläinlääkintähuollon toimintojen tarkoituksenmukaiseksi järjestämiseksi näitä vapaapäiviä voidaan kerätä kuukautta pidemmältä ajalta, kuitenkin enintään kalenterivuosi- puoliskolta siten, että ne annetaan viimeistään seuraavan kalenterivuosi- puoliskon loppuun mennessä. Lääkärisopimuksen lähtökohtana on, että vapaapäivät annetaan arki- ja viikonloppupäivystysjärjestelyin vastavuoroisuusperiaatteella siten, että yksikön omat eläinlääkärit hoitavat toistensa tehtävät ilman sijaista ja ilman eri korvausta.

Eläinlääkintähuollon toimintoja ja päivystystä järjestettäessä tulee huolehtia siitä, ettei eläinlääkärin työhönsidonnaisuus muodostu kohtuuttomaksi työn kuormittavuuden hallitsemiseksi ja työhyvinvoinnin turvaamiseksi.

Uudessa lääkärisopimuksessa praktikkoeläinlääkärin lepoaika on turvattu työaikalain mukaisesti. Eläinlääkärin virantoimitusvelvollisuus on järjestettävä niin, että viranhaltija saa kerran kalenterivii-

kossa vähintään 35 tuntia kestävästä keskeytyksettömän vapaa-ajan, joka on, mikäli mahdollista, sijoitettava sunnuntain yhteyteen. Viikkolepo voidaan järjestää keskimäärin 35 tunniksi 14 vuorokauden ajanjakson aikana. Vapaa-ajan tulee olla kuitenkin yhtäjaksoisesti vähintään 24 tuntia viikossa. Viikkolepo toteutetaan päivystysvapaiden avulla, jos se ei muuten toteudu. Työskentely voidaan eläinlääkäriin suostumuksella järjestää tilapäisesti toisinkin kuin edellä kuvatulla tavalla.

Mikäli eläinlääkäri päivystää viikonlopun aikana, hänelle annetaan samana viikonloppuna 32 tehtyä päivystystuntia kohti yksi päivystysvapaa. Mikäli eläinlääkäri päivystää koko viikonlopun (pe klo 16.00 – ma klo 8.00), tästä syntyy kaksi vapaapäivää. Päivystysvapaat on sijoitettava siten, että edellä kuvattu viikkolepo toteutuu. Arkipyhäpäivystyksestä eläinlääkärille annetaan yksi päivystysvapaa tehtyä kokonaista arkipyhäpäivystystä kohden. Jokaisesta 64 arkipäivystyskorvauksella korvattua päivystystuntia kohden eläinlääkäri saa yhden päivystysvapaan.

On suositeltavaa, että eläinlääkäri päivystää korkeintaan joka viides arkipäivä ja joka viides viikonloppu.

Kunnaneläinlääkärien työsidonnaisuus käytännössä

Kuten edellä on todettu, vakiintuneen tulkinnan mukaan kunnaneläinlääkärit tekevät työtään sellaisissa oloissa, ettei voida katsoa työnantajan asiaksi valvoa siihen käytettävän ajan järjestelyjä. Vastaavasti on tulkittu, että kunnaneläinlääkärien työaika ei määritellä ennalta, ja eläinlääkäri voi siten itse päättää työajastaan. Tämän vuoksi on tulkittu, että kunnaneläinlääkäreihin ei sovelleta työaikalakia. Tulkintaan ovat vaikuttaneet mm. se, että työ on luonteeltaan liikkuvaa ja työtä voidaan tehdä myös muusta kuin kiinteästä toimipaikasta käsin, työhön kuuluva päivystäminen sekä se, että noin puolet praktikon palkasta on poikkeuksellisesta palkkausjärjestelmästä johtuen suoritepohjaista.

Praktikkoeläinlääkäriinä toimivat kunnaneläinlääkärit eivät ole kokonaispalkkausjärjestelmässä, eikä heidän säännöllistä työaikaansa ole määrätty. Työnantaja ei siten valvo praktikkoeläinlääkäriin työtöiden käyttöä. Eläinlääkintähuoltolain (765/2009) mukaan kunnan on kuitenkin järjestettävä arkipäivisin virka-aikana saatavilla oleva peruseläinlääkäripalvelu asukkaidensa pitämiä kotieläimiä varten sekä sellaisten yhteisöjen pitämiä kotieläimiä varten, joilla on kotipaikka sen alueella. Lähtökohtaisesti kunnaneläinlääkäri työskentelee siis kuukauden jokaisena arkipäivänä virka-aikaan, joten kunnaneläinlääkäriin tosiasiallista työaika-autonomiaa voidaan tästä näkökulmasta pitää kyseenalaisena.

Kunnaneläinlääkäriin päivystystiheys on yleisimmin noin 1/5 tai 1/6, eli joka 5. tai joka 6. arkipäivystys ja joka 5. tai joka 6. viikonloppu. Suomen eläinlääkäriliiton suosituksen mukaan päivystystiheyden tulee olla korkeintaan joka 5. arkipäivystys ja joka 5. viikonloppu. Arkipäivystysvuoron kesto on tavallisimmin klo 16.00–8.00 (16 h). Viikonloppupäivystyksen kesto on tavallisimmin perjantai-ilta-päivästä klo 16.00 maanantai-aamuun klo 8.00 (64 h). Jos kunnaneläinlääkäri tekee kuukauden aikana esimerkiksi yhden kokonaisen viikonloppupäivystyksen ja neljä arkipäivystystä, päivystystunteja kertyy 128.

Päivystyksen kiireisyys vaihtelee yksiköiden välillä ja yksikönkin sisällä ajallisesti. Sen selvittäminen, kuinka suuri osuus päivystyksestä on keskimäärin työaika, ei ole yksinkertaista, eikä anna riittävää kuvaa kiireisten päivystysten kuormittavuudesta. Päivystyksessä annettava eläinlääkäriinapu on annettava eläinsuojelullisista syistä kiireellisesti. Kunnaneläinlääkäriin on viranhaltijana suoritettava virkasuhteeseen kuuluvat tehtävät asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Tämän lisäksi on tavanomaista, että kunnaneläinlääkäri tekee päivystysvuoron aikana huomattavia määriä puhelinneuvontaa tai muuta vastaavaa työtä, josta kunnaneläinlääkäri ei saa muuta palkkiota kuin päivystyskorvauksen.

MotiVet Oy:n selvityksen mukaan kaikissa kyselyyn vastanneissa yksiköissä yhdestä koko viikonloppun päivystyksestä myönnettiin kaksi vapaapäivää. Hieman yli kolmasosassa kyselyyn vastanneista yksiköistä neljästä arkipäivystyksestä myönnettiin yksi päivystysvapaa. Noin neljäsosassa kyselyyn vastanneista yksiköistä arkipäivystyksistä ei kertynyt lainkaan päivystysvapaata. Esimerkiksi yhdestä kokonaisesta viikonloppupäivystyksestä ja neljästä arkipäivystyksestä kunnaneläinlääkäri saa kahdesta kolmeen päivystysvapaata.

Kaikki MotiVet Oy:n kyselyyn vastanneet yksiköt, jotka ottivat kantaa palkanmaksuun päivystysvapaan ajalta, maksoivat päivystysvapaan ajalta peruspalkkaa, eikä menetettyjä praktiikkatuloja otettu huomioon. Päivystyksen ajalta kertyvän praktiikkatulon oletetaan korvaavan vapaapäivien menetetty praktiikkatulo.